

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Бережанський Г.І.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ТА ЛЕГАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження зумовлена підвищеним інтересом суспільства до питання контролю та довіри до влади. Боротьба з узурпацією влади, корупційними діями гостро стоять перед сучасною державою – Україною. Тільки спільні зусилля громадянського суспільства та правової держави можуть вирішити дані питання. Обов'язковою умовою такої співпраці є не тільки законність державної влади як принцип її діяльності, а також довіра суспільства до такої державної влади – її легітимність.

В статті ставиться мета визначити витoki легальності та легітимності в сучасній державі, проаналізувати погляди науковців, в тому числі сучасних, з даної проблематики. Висловити авторське бачення вирішення даних проблем.

Дослідженням даної проблематики займалися такі вчені правники як В.А. Ачкасов, В.С. Бігун, Є. Ерліх, В.В. Костицький, І.В. Музика, В.П. Самохвалов, В.В. Самохвалов, Ф. Жені, Г. Канторович, Г. Гурвич, Е. Фуко, та ін.

В юридичній науці легітимність розуміється як складна політико-правова категорія – віддзеркалення суспільного явища, яке виражає зв'язок інтересів людей з їх внутрішньою оцінкою, зумовленою особливостями світосприйняття, системи цінностей, переконань, суспільної думки, морально-психологічних чинників, традицій, повсякденних звичок тощо. Легітимність може бути частковою через різні суб'єктивні інтереси окремих прошарків населення [1, с. 31]. Дане визначення запропоноване науковцем І.В. Музикою. З точки зору вузького розуміння легітимності за Музикою І.В., легітимність означає підтримку, позитивне ставлення, довіру або визнання авторитету влади та державно-правових інститутів суспільною думкою, населенням країни або великими групами населення [1, с. 31]. Легітимність влади означає визнання її авторитету у суспільстві. З цього приводу британський вчений Ітан Кетч зазначає, що : «Влада змусити коритися закону є похідною від влади впливати на громадську думку до переконання, що законодавство є справедливим і таким, що заслуговує того, щоб його дотримувалися» [3, с. 3]. Легітимність державної влади поділяється на внутрішню та зовнішню. Внутрішня легітимність – це політико-правова категорія, що проявляється через визнання авторитету держави, довіри до неї суспільства проживаючого в цій країні. Зовнішня легітимність – це визнання суб'єктами міжнародного

права, владу держави як таку, що відповідає принципам міжнародного права та відображає об'єктивну волю народу який її обрав. Держави які володіють лише одним з цих видів приреченні на деградацію, розкол. Державна влада завжди виступає на міжнародній арені через своїх представників. За останнє століття різко збільшилася кількість міжнародних організацій (ООН, МВФ, ЮНЕСКО та ін.), участь держави в таких організаціях є доказом легітимності такої влади на міжнародній арені. Об'єктами легітимності на міжнародній арені виступають міжнародні організації та міждержавні утворення. Якщо державна влада на міжнародній арені не визнається легітимною, така держава приречена на ізоляцію, а це майже завжди призводить до відставання у розвитку такої держави, втрати її авторитету (Північна Корея, РФ). На підставі вищенаведених характеристик, через які проявляється легітимність сучасної державної влади пропоную авторське визначення легітимності державної влади. **Легітимність державної влади – це політико-правова категорія, що проявляється через визнання авторитету держави суспільною думкою, визнання міжнародною спільнотою і показує готовність суспільства брати участь у вирішенні загальнодержавних проблем спільно з державними органами.** Процес втрати легітимності взагалі ніяк може не співвідноситися з втратою законності влади. Варто згадати одну із основних і найбільш обгрунтованих теорій виникнення держави, а саме «договірну теорію», яка говорить нам про те, що люди віддали частину своїх прав задля досягнення миру, нормального співіснування один з одним, розв'язання конфліктів і створили державу, як суб'єкта який повинен їм забезпечити це. Внаслідок цього держава створює закони які повинні забезпечити ту ціль задля якої її створювали, а люди в свою чергу повинні виконувати закони, адже завдяки ним суспільство нормально функціонує. Але коли ми бачимо, що закони які створюються державою не відповідають меті задля якої її створили, відповідно у людей виникають сумніви щодо дієвості цих законів і як наслідок і до держави, тому можна говорити про те, що процес втрати легітимності державної влади не завжди може співвідноситися з втратою законності влади. Якщо приймається якийсь закон, який зустрічає кардинальне протистояння у суспільстві, суперечить політичній волі суспільства, напрямку його розвитку, розпалює ворожнечу в середині суспільства, суперечить його моральним засадам, то такий закон втрачає легітимність одразу. Крейг Діган вказує, що те, що називається легітимністю сьогодні, вже є нелегітимністю завтра через зміну суспільних настроїв. Тому можна стверджувати, що зміна суспільних настроїв веде до зміни змісту поняття «легітимність», а відповідно – нового тлумачення співвідношення права і моралі [4, с. 163-164]. Найважливішим елементом для правової науки є саме показати «де-юре» момент при якому державна влада починає позбуватися легітимності, адже якщо цього не зробити ми будемо спостерігати вже більш останні етапи цього процесу, а саме: мітинги, революції, масові протистояння. Для того щоб показати юридично момент втрати легітимності, слід дослідити механізм взаємодії влади та суспільства в США. В цій країні було створено безліч інститутів, які дієво функціонують як превентивні елементи щодо втрати легітимності. Це як мінімум інститути

лобіювання та петицій. Опитування громадян, лобіювання громадської думки в законодавчих органах, створення систем оповіщення влади про нагальні проблеми в суспільстві, участь громадськості, у прийнятті законів, органи з питань захисту суспільної моралі, все це і є превентивними заходами юридичного характеру. Запровадження нових та розвиток вже існуючих інститутів чи процесів є необхідним елементом у функціонуванні справедливої, дієвої, демократичної, соціальної та правової держави 21 століття.

Легальність відповідає поняттю «законності» (lex – в перекладі з лат. – закон), носить чисто юридичний характер і означає формальну відповідність владі закону, її юридичну правомірність [9]. Але не завжди легальні держави є легітимними. Ці два поняття близькі, але не тотожні. Якщо перше носить формальний характер (юридичний) і виходить від самої влади в особі держави, що ухвалює закони, то друге носить оцінний етичний характер і виходить від громадян, виражає їх відношення. Легітимність – це прийняття населенням влади, визнання її правомірності, право управляти і згода підкорятися. Таким чином, легітимність і легальність не лише не тотожні, але можуть знаходитися і в стані конфлікту (наприклад, законно функціонуюча влада не визнавалася народом під час Помаранчевої революції). З логічної точки зору будь-яка людина буде оцінювати закон з позиції моралі, справедливості, релігії. Людина, яка не є юристом буде накладати юридичну норму на інші соціальні норми, а не навпаки. Тобто, дізнавшись про зміст нового законодавчого акту людина буде ставити питання: а чи є такий закон справедливим? Чи є він необхідним? Чи потрібен він взагалі? На підставі вищенаведених думок, пропоную авторське визначення правової категорії: **«Легальність державної влади» – порядок обрання, формування та функціонування органів державної влади відповідно до встановлених норм права, здійснення влади відповідно до обсягу повноважень, наданих законом.** Повною мірою проаналізувати співвідношення таких категорій як «легітимність» та «легальність» можна дослідивши антоніми до даних категорій. Процес набуття легітимності називають легітимацією. Легальність на відміну від легітимності є категорією суто юридичною, формалізованою за своєю суттю. Якщо процес втрати легітимності може бути поступовим, плавним, то процес втрати легальності завжди має конкретний момент, відбувається миттєво. Позитивним кроком для моніторингу за рівнем легітимності та недопущення її втрати в державі було б запровадження нових інститутів як: лобіювання, петицій. Розвиток органів з питань захисту суспільної моралі, опитування громадян, розвиток місцевого самоврядування є обов'язковими установами у становленні правової, соціальної, демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Музика І.В. Проблема легальності та легітимності норм права у соціологічному праві розумінні: історико-правовий аспект. – Часопис київського університету права. – 2011/3. 31-35 с.
2. Легитимность власти в постсоциалистическом обществе. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 125 с.

3. Bonsignore, John J., Ethan Katsh, Peter d'Errico, Ronald M. Pipkin, Stephen Arons, and Janet Rifkin. Before The Law: An Introduction to the Legal Process. Boston: Houghton Mifflin Company, 2012. – 843 p.

4. Methodological Issues in Accounting Research: Theories, Methods and Issues // red. Zahirul Hoque. – Spiramus Press Ltd, 2013. – 538 p.

5. Три чисті типи легітимного панування // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Макс Вебер; Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. – Київ, 1998. – 372 с.

6. Томас Лукман // Сучасна американська соціологія / ред. В. І. Добренєков. – М., 1994. – 400с.

7. Оников Л. А., Шишлин Н. В. Краткий политический словарь. Политиздат. – 2 изд. – М., 1980 г. – 447 с.

8. Алексеев С.С. Корельский В.М., Черданцев А.Ф. и др. Проблемы теории государства и права: Учеб. пос. для вузов / Отв. Ред. С.С. Алексеев. – М.:Юрид.лит., 1979. – 392 с.

9. Легальність і легітимність політичної влади // Електронний ресурс. – [Режим доступу] // <http://all-politologija.ru/ukr/legalnist-legitimnist-efektivnist-politichnoi-vladi>

10. Алексеев С.С.,Архипов С.И.,Корельский В.М.,Леушин В.И.,Перевалов В.Д.Теория государства и права: Учебник для юрид. вузов и фак.

Бережна Д.С.

студентка,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗГІДНО З «ПРАВАМИ, ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД 1743 РОКУ»

Дослідження «Прав, за якими судиться малоросійський народ 1743 року» є важливим для розуміння процесу зародження кримінально-процесуального права на українських землях. А аналіз збірника дає змогу краще розуміти й тлумачити походження та значення існуючих правових норм.

Кримінальний процес розпочинався згідно з главою VIII, арт. 12, п.1 за заявою потерпілого (в таких випадках проведення здійснювалося за принципами змагально-обвинувального процесу) або ж з ініціативи суду (застосовувалися принципи слідчого, інквізиційного процесу). Заяву потерпілий повинен був подавати в письмовому вигляді, написану власноручно, а особи, які не володіли грамотою, доручали написання повіреному від свого імені. У даному документі зазначалося ім'я, прізвище і чин позивача. У скарзі необхідно було коротко подати всі обставини справи: час, місце, спосіб здійснення порушення, його мотив, характер і ступінь відповідальності, розмір завданих збитків або шкоди. У висновку потрібно було просити рішення відповідно до норм збірника.

Попереднє слідство проводив суддя. Він збирав відомості про особу злочинця, робив письмові запити та інші необхідні заходи. Після затримання злочинця здійснювався його допит, який проводився із застосуванням тортур